

Українська етнонаціональна модель також зазнає певних етнокультурних змін, які необхідно враховувати, визначаючи як позитивні, так і негативні аспекти цього процесу у подальших дослідженнях.

Список літератури

1. Бек У. Что такое глобализация?: Пер. с нем. М.: Прогресс-Традиция, 2001. 304 с.
2. Торопова Е. Феномен маргинальной этничности в антропологии Великобритании и США. *Этнографическое обозрение*, 1999. № 2. С. 7–15.
3. Астафьева О. Многообразие моделей этнокультурной идентичности в современном информационно-коммуникативном пространстве. URL: <http://www.rsl.ru/rumchten/docland/1452004821.doc>.
4. Wilson A. Elements of a Theory of Ukrainian Ethno-National Identities. *Nations and Nationalism*, 2002. Vol. 1. P. 31-54.
5. Матета О. А. Політична та етнокультурна маргінальність у трансформаційних процесах пострадянської України : дис. канд. політ. наук: 23.00.02. Харківський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна. Х., 2007. 240 с.

УДК 37.013.2

Петченко М. В., к.е.н.

Довбиш Н. Є., фахівець,

Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Кременчук, Україна

БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА: ВИДИ, ПРИЧИНИ, ЗАПОБІГАННЯ

Під впливом інтеграційних та глобалізаційних процесів відбуваються трансформаційні процеси у всіх сферах життєдіяльності суспільства та країни вцілому. Такий динамічний процес має як позитивні так і негативні наслідки.

Розглянемо одну із глобальних проблем сучасності, що стосується різних вікових категорій, національностей, країн - булінг. Згідно даних ЮНІСЕФ Україна знаходиться в першій десятці країн Європи за рівнем прогресу булінгу серед вікової категорії від 11-15 років, а саме - 67% українських дітей були жертвами, кривдниками або свідками булінгу [1]. Це підтверджує той факт, що булінг є соціально-педагогічною та психологічною проблемою сучасності, якій притаманні глобальність та масовість.

В процесі проведеного дослідження встановлено, що зазначена проблематика набула свого розвитку в наукових дослідженнях учених із введенням терміну «булінг» в Скандинавії, ще на початку 70-х років ХХ ст..

У перекладі з англійської мови булінг (bullying) означає цькування, залякування, третирування.

Наприкінці 2018 р. в Україні створена нормативно-правова платформа щодо попередження і протидії булінгу, а саме: Закон України «Про внесення

змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», доповнено ст.173-4, 184, 221, 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення, ст.31, 25, 26, 30, 53, 54, 55, 64, 65, 66, 71, 73, 76 Закону України «Про освіту», ст. 11, 15, 19, 20, 211, 28, 36 Закону України «Про дошкільну освіту», ст. 23-1, 29, 37, 39 Закону України «Про загальну середню освіту», ст. 11, 15, 19, 20, 21-1, 28, 36 Закону України «Про дошкільну освіту», ст.10, 11, 11-1, 12, 14, 2013 Закону України «Про позашкільну освіту», ст. 101, 20, 221, 24, 34, 401 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту»; ст. 13 п. 242, 15 п. 51, 32, 34 п. 181, 57 п. 14, 58 п.6, 62 п.23, 63 п.4 Закону України «Про вищу освіту» та ін. [2].

В Законі України [3] наводиться визначення поняття «булінг» (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

У вітчизняній науковій літературі трактування поняття «булінг» є дискусійним. В роботах науковців поняття боулінг розкривається у вузькому розумінні (відеозйомка бійки) та широкому розумінні (фізичний та психологічний впливи), наводиться різноманітна класифікація його видів.

Слід зазначити, що термін «булінг» знаходиться у взаємозв'язку з такими поняттями, як: насильство, агресія, цькування, теранія, третирування.

На підставі проведеного дослідження щодо проблематики булінгу можна виділити основні місця його виникнення: булінг в дошкільних закладах, булінг у школі; булінг в закладах вищої освіти; булінг на робочому місці (мобінг); булінг в армії («дідовщина»); кібербулінг (насилля в інформаційному просторі); булінг у родині тощо.

Узагальнюючи результати досліджень вчених у науковій літературі [4, 5] виділимо наступні види булінгу:

- вербальний (словесний) булінг - словесне знущання або залякування за допомогою образливих слів, яке включає постійні образи, погрози й неповажні коментарі про кого-небудь (про зовнішній вигляд, релігію, етнічну приналежність, інвалідність, особливості стилю одягу й т. д.);

- фізичний булінг (штовхання, підніжки, бійки, стусани, ляпаси, нанесення тілесних ушкоджень тощо);

- економічний булінг (крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей, вимагання грошей);

- психологічний булінг (принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміки обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, маніпуляції, шантаж);

- сексуальний булінг (принизливі погляди, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки у переодягальнях, сексуальні погрози);

- кібербулінг (приниження за допомогою використання мобільних

телефонів, інтернету, інших електронних пристроїв, цькування через соціальні мережі).

В роботах Робін Ковальські, С'юзан Лімбер і Патріції Агатстон по дослідженню булінгу увага приділена розкриттю типів кібербулінгу, а саме: флеймінг (flaming), харасмент (harassment), обмовлення (denigration), самозванство (impersonation), ошуканство (outing& trickery), відчуження (ostracism), кіберпереслідування, хепіслеппінг (happyslapping), кібергрумінг [6].

Одним із найбільш важливих напрямків протидії булінгу є розробка заходів щодо його запобігання. Ми вважаємо, що заходи запобігання повинні бути розроблені на підставі дослідження причин виникнення булінгу та з урахуванням їх динамічності у часі. Причини виникнення булінгу можуть починати зароджуватися із особистого характеру та набувати масштабності. Такі вчені як Андрєєнкова В. Л., Мельничук В. О., Калашник О. А. у своїй спільній роботі [7] виділили наступні причини булінгу: помилкове уявлення про допустимість агресивної поведінки в соціальних (чи інших) колах; бажання завоювати авторитет серед однолітків; ціль привернення уваги авторитетних дорослих; відсутність заняття, яке до вподоби, і наявність вільного часу, нудьга; компенсації за невдачі у навчанні чи громадському житті; моральний тиск батьків; жорстоке відношення батьків між собою та до дитини; відсутність батьківської уваги до дитини.

При дослідженні булінгової поведінки доцільно враховувати тип темпераменту, характеру, які передаються дітям на генному рівні від батьків та набувають свого піку прояву в підлітковому періоді. Однак, булінговій поведінці діти (підлітки, дорослі) навчаються виходячи з моделей поведінки в родині, оточенні родини, героїв казок, історій, ігор, фільмів, прийнятній поведінці в соціумі (в дошкільних закладах, шкільних закладах, закладах вищої освіти, місцях працевлаштування тощо).

Процес розробки та впровадження заходів спрямованих на запобігання булінгу повинен бути системним та ґрунтованим на взаємодії всіх ланок суспільства (родини - представників закладів освіти (дошкільні, шкільні, професійно-технічні, ЗВО тощо) - представників гуртків - роботодавців різних сфер -представників держави).

Оскільки булінг є важливою соціальною проблемою сучасного суспільства, виникає гостра потреба в розробці додаткових заходів щодо його запобігання, а саме: проведення тренінгів для майбутніх батьків, починаючи з занять, що проводять в жіночих консультаціях (перегляд та розширення програми підготовки, доведення дії нормативно-правового законодавства, рівень відповідальності, наслідків тощо); проведення планових (позапланових) семінарів для батьків дітей дошкільного та шкільного віку, щодо набуття педагогічних навиків та нормативно-правової обізнаності; підготовка та проведення завдань в ігровій формі для дітей дошкільного віку, та ситуаційних занять для здобувачів освіти; введення у шкільну програму обов'язкового курсу за участю практичних фахівців (психологів, представників правоохоронних органів); проведення спільних тренінгів для здобувачів освіти та їх батьків; введення в навчання досліджуваної тематики при підвищенні кваліфікації

педагогічних та науково-педагогічних працівників; пропаганда реклами та каналів щодо запобігання булінгу в соціальних мережах; організація заходів міського, регіонального, всеукраїнського рівнів, що спрямовані проти булінгу (дня проти булінгу); інші заходи.

Отже, враховуючи причини булінгу, процес взаємодії ланок суспільства та запропоновані заходи, що спрямовані на запобігання булінгової поведінки, досліджені дані дозволять попередити виникнення процесу булінгу серед різних вікових категорій та сприятимуть його мінімізації.

Список літератури

1. Україна опинилася в першій десятці країн Європи за поширеністю шкільних цькувань серед 11-15-річних школярів. URL: https://24tv.ua/health/ukrayina__v_liderah_sered_krayin_yevropi_de_poshireniy_shkilniy_buling_n1054828
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19_
3. Про освіту : Закону України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Litvinova O.V. Research of psychological factors of adolescent bullying *Науковий вісник Херсонського державного університету*, випуск 4. 2019. С. 183–189.
5. Абсалямова К.З., Луценко О.Л. Булінг у середовищі молодшої школи соціально-психологічні й особистісні аспекти. *Вісник Харківського нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. Серія: Психологія*. 2013. N 1046. С. 216–221.
6. Kowalski, Robin M., Limber, Susan P., Agatston, Patricia W. Cyber bullying: bullying in the digital age. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2008. 218 p.
7. Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. Протидіябулінгу в закладіосвіти: системнийпідхід : Методичний посібник. К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. С. 132.

УДК 37.04

Сайко М. О., студентка

Науковий керівник: Чередник С. О., викладач

Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Кременчук, Україна

МОВНА ГРА ЯК МИСТЕЦТВО РОЗВАГИ ТА ВПЛИВУ

Явище мовної гри розглядають у комунікативному, загальному філософському та лінгвістичному значенні, враховуючи еволюцію даного поняття.

Мовна гра широко використовується літераторами, елітарною верхівкою, простими людьми, у науковій комунікації з метою моделювати ситуацію,